**Чернівецька обласна універсальна наукова бібліотека
імені Михайла Івасюка**

Інклюзивний простір публічної бібліотеки

(З досвіду роботи бібліотек КЗ «Централізована бібліотечна система» Сторожинецької міської ради по обслуговуванню людей з особливими потребами)

Чернівці

2021

Підготували:

***Іванна Лугина**, директорка КЗ «Централізована бібліотечна система» Сторожинецької міської ради*
***Алла Лупан,** головна методистка науково-методичного відділу ЧОУНБ ім. М. Івасюка*

Редакторка:

***Іванна Рудько**, завідувачка редакційно-видавничого відділу ЧОУНБ ім. М. Івасюка*

Комп'ютерний набір:

***Іванна Лугина,** директорка КЗ «Централізована бібліотечна система» Сторожинецької міської ради*

Відповідальні за випуск:

***Іванна Лугина,** директорка Публічної бібліотеки Сторожинецької територіальної громади*
***Марія Довгань,** заступниця директора з питань наукової роботи ЧОУНБ ім. М. Івасюка, заслужена працівниця культури України*

Інклюзивний простір публічної бібліотеки : (з досвіду роботи бібліотек КЗ «Централізована бібліотечна система» Сторожинецької міської ради по обслуговуванню людей з особливими потребами) / підгот.: І. Лугина, А. Лупан ; ред.: І. Рудько ; Чернів. обл. універс. наук. б-ка ім. М. Івасюка. – Чернівці : [Б. в.]. – 12 с.

«Віддай людині крихітку себе.
За це душа наповнюється світлом».
Ліна Костенко

Серед нас живуть люди, яких називають по-різному: інваліди, неповносправні, особи з особливими потребами, люди з обмеженими можливостями. У Європі — це «люди з підвищеними потребами» (відчули різницю?).

Починаючи з 1992 року, щорічно 3 грудня уся світова спільнота відзначає Міжнародний день людини з інвалідністю. Цей день покликаний привернути увагу суспільства до проблем людей з особливими потребами, захисту їхніх прав, гідності і благополуччя, акцентує увагу суспільства на перевагах, які воно отримує від участі людей з інвалідністю у політичному, соціальному, економічному і культурному житті. Це нагадування людству про його обов'язок виявляти турботу і милосердя до найбільш незахищеної частини суспільства – людей з інвалідністю.

В Україні кількість людей з інвалідністю за останні 20 років подвоїлася і зараз складає близько 3 мільйонів. Це приблизно 6% від кількості всього населення. Серед них з'явилася нова категорія — учасники АТО та ООС, внутрішньо переміщені особи.

Певною мірою всі ці люди охоплені державною системою соціального захисту. Частина інвалідів веде досить активний спосіб життя: вони навчаються, працюють, спілкуються, займаються творчістю. Але є й такі (на жаль, їх більше), що обмежені у спілкуванні, доступі до об'єктів інфраструктури – ізольовані від суспільства. Дуже часто вони залишаються віч-на-віч зі своїми труднощами, замикаються у просторі власного відокремленого для себе середовища. Невирішеність цієї проблеми породжує ряд серйозних соціально-економічних наслідків.

Місія публічної бібліотеки в житті людей з особливими потребами

Публічні бібліотеки посідають одне з провідних місць серед закладів, які можуть надавати різнобічну інформацію про права і свободи людей з інвалідністю, забезпечувати їхнє інформаційне обслуговування, доступ до світу знань, задоволення потреб у спілкуванні.

Одним із пріоритетних напрямків державної політики в бібліотечній сфері є впровадження інклюзії, яка виключає будь-які форми дискримінації читачів: за фізичним, національним показником, або через певні особливості поведінки, а також створює для всіх користувачів відповідні умови для отримання повноцінних якісних послуг. Бібліотечно-інформаційне обслуговування на основі інклюзії передбачає необхідність формування спеціального комунікаційного бібліотечного середовища для обслуговування усіх категорій користувачів, зокрема, і з обмеженнями у життєдіяльності.

Таким чином, місія публічних бібліотек у роботі з людьми, які мають інвалідність, полягає у сприянні соціальної інтеграції людей з особливими потребами.

#інклюзивнабібліотека

Світ один на всіх: бібліотечна інклюзія в дії

Інклюзія – процес реального включення людей в активне громадське життя, зміцнення почуття приналежності до спільноти. Саме інклюзія веде до соціальної інтеграції.

Слід зазначити, що сьогодні бібліотеки КЗ «Сторожинецька ЦБС» є тим простором, де не тільки обговорюються проблеми людей з інвалідністю. Наші бібліотеки – це простір можливостей, здійснення бажань та руйнування стереотипів!

Для того, щоб якісно надавати послуги користувачам з особливими потребами ми, перш за все, вивчаємо їх потреби у інформації: проводимо соціологічні дослідження, телефонні та усні опитування, аналізуємо їх.

Сьогодні у бібліотеках ЦБС можна скористатися матеріалами та послугами:

- **інформаційних центрів «Пріоритети місцевої влади»** (довідково-консультативна допомога з проблем пенсійного забезпечення та соціального захисту);

- консультативного пункту Сторожинецького Бюро безоплатної правової допомоги у читальній залі Сторожинецької центральної бібліотеки (правова інформація, консультації та роз'яснення, доступ до електронних ресурсів Міністерства юстиції України, правова допомога в суді та ін.).

Співпрацюючи із Пенсійним фондом, Центром зайнятості, Службою у справах дітей Сторожинецької міської ради, Сторожинецьким відділенням праці та соціального захисту населення, представницею Урядового уповноваженого з прав осіб з інвалідністю в Чернівецькій обласній державній адміністрації Валентиною Добридіною бібліотека організовує зустрічі із фахівцями, в т. ч. в режимі онлайн та постійно поповнюються так звані «зони інформації» – папки-досьє та «Діловий органайзер користувача», де є необхідна інформація для користувачів.

Заповнити вакуум самотності у старшому віці та відійти від щоденних турбот сприяє участь у літературно-мистецьких заходах, які проводить бібліотека. З великим задоволенням читачі поважного віку збираються на засіданнях літературно-мистецької вітальні «Літературний вернісаж».

Бібліотеки КЗ «Сторожинецька централізована бібліотечна система» намагаються завжди відповідати актуальним світовим тенденціям, що покликані вирішувати важливі проблеми громади. Протягом багатьох років бібліотеками надавалися послуги особам з інвалідністю загальних груп захворювання. В той же час поза нашою увагою залишалися жителі з порушеннями зору, слуху та опорно-рухового апарату. Їх обслуговування в бібліотеці потребує особливих умов, значних фінансових витрат, нових знань та нестандартних підходів.

Участь Сторожинецької центральної бібліотеки у конкурсі проєктів програми «Інтернет у публічних бібліотеках «LEAP–VI» за сприяння Посольства США в Україні дало можливість ефективно обслуговувати користувачів саме цієї категорії.

Починаючи з 2008 року, коли відбулося відкриття у Сторожинецькому БНК філії інтернет-центру для людей з інвалідністю, впровадження цієї інновації в діяльність бібліотеки розвивалося в напрямку формування інформаційної зони для організації доступу людей з інвалідністю до вебресурсів, облаштування доступності та постійного інформування користувачів про зміни в державі стосовно їхніх питань.

Сьогодні цей центр є не тільки пунктом доступу до інформації, а культурно-дозвіллєвий інформаційний осередок інклюзії. Це – своєрідний майданчик для соціальної адаптації, реалізації творчого потенціалу, спілкування людей з інвалідністю та родин, що виховують дітей з особливими потребами. Тут регулярно відбуваються навчальні, інформаційні благодійні заходи, літературні зустрічі, АРТ-терапевтичні заняття «Творчість без обмежень». Особливі відвідувачі спілкуються, навчаються , проявляють себе.

У центрі уваги – люди з особливими потребами

Ще в 2007 році бібліотекознавець Е. Сукіасян наголошував: «Ми не можемо обмежуватися лише тими читачами, які приходять до нас самі. Публічна бібліотека повинна обслуговувати інвалідів: сліпих і слабкозорих, глухих і німих, осіб з порушенням опорно-рухового апарату». Такого принципу дотримуються й бібліотечні працівники Сторожинецької ЦБС.

Координація діяльності бібліотек Сторожинецької територіальної громади з місцевою владою, громадськими та релігійними організаціями, соціальними, юридичними, психологічними службами, навчальними закладами громади, спортивними, молодіжними об’єднаннями, Товариством Червоного Хреста сприяє їх інтеграції в суспільне життя.

Важливим у роботі бібліотеки є формування позитивного ставлення до таких людей. І не лише у свята. Хоча бібліотека не може задовольнити їхні матеріальні потреби, проте увага, вчасно донесена хороша книга, журнал чи газета, організована зустріч чи запрошення на святковий вечір, або просто добре слово – допомагають людям забути життєві негаразди і відчути себе потрібними. Обслуговуючи цю категорію користувачів, бібліотека допомагає таким людям перебороти почуття самотності, невпевненість у собі та в своїх силах, повертає їм віру в себе. Книгозбірня здійснює цю роботу через надання індивідуальної та групової інформації, через проведення масових заходів, Днів інформації, експрес-новин, годин повідомлень, зокрема, за темами: «Між життям і безсмертям мости», «Нехай людина добро приносить, бо світ навколо любові просить», «Новини літературного життя», «Люди для людей», «Права і пільги для людей з особливими потребами», «Сторінками нових книг», «Добро і милосердя єднають серця», «Повір у себе» та інші.

Однією з форм індивідуальної інформації є обслуговування інвалідів, людей похилого віку за місцем їхнього проживання. Серед них є люди, яких у громаді називають «золотим фондом», скарбницею досвіду та знань, і, можливо, тим скарбом, що шукає і не може знайти Україна, щоб стати заможною і щасливою. Цю функцію здійснюють як бібліотечні працівники, так і волонтери з числа користувачів наших бібліотек.

Специфіка бібліотечного обслуговування людей з особливими потребами полягає в тому, що вони більш уразливі, гостріше потребують простого людського спілкування. У нашій бібліотеці напрацьовані певні орієнтири в етиці спілкування з літніми людьми. Це не просто формальний прояв люб’язності, хоч і це важливо. Ми зуміли досягнути бажаного результату в етиці обслуговування: читач залишається із приємним відчуттям задоволення від одержаних книг і доброзичливого відношення до нього.

Задля задоволення читацьких потреб читачів з особливими потребами бібліотека постійно у пошуку додаткових джерел поповнення книжкового фонду. Адже жоден ґаджет не замінить друкованого видання, тим паче, якщо

видання інклюзивне. Нещодавно Сторожинецька дитяча бібліотека отримала в дарунок невеличку бібліотеку інклюзивних видань під назвою «Казки Закарпаття». Дитячі казки написані за участі людей з інвалідністю в межах реалізації проєкту «Казки Закарпаття. Легка мова» за підтримки Українського культурного фонду. Отже, незабаром «особливі дітки» зможуть почитати цікаві казки у легкій доступній формі.

Можливості – обмежені, здібності – безмежні!

Життя людини, яка має інвалідність, докорінно змінюється, так само, як і тих людей, хто таку особу оточує. Людям з інвалідністю набагато складніше знайти роботу, захистити свої права, вирішити соціально-побутові проблеми, поліпшити здоров'я. При цьому більшість з них мають такі ж глибокі інтереси і потреби, як і всі інші люди. Частина з них веде досить активний спосіб життя: вони навчаються, працюють, спілкуються, займаються творчістю.

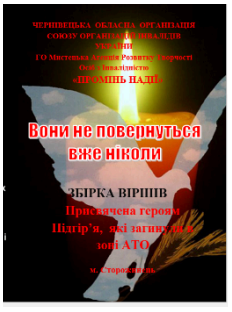
Багато людей з інвалідністю, навіть з навколишніх сіл, вперше прийшли до бібліотеки, де не тільки отримали необхідну інформацію в доступному форматі, а й стали учасниками соціокультурних заходів.

Попри вади здоров'я, відвідувачі нашого культурно-дозвіллєвого інформаційного центру у БНК займаються творчістю та постійно беруть участь у місцевих, регіональних та всеукраїнських конкурсах та фестивалях. Також багато з них є чемпіонами спортивних змагань. Репетиції відбуваються у приміщенні центру, де вони можуть без перешкод зустрічатися, читати, вчитися, займатися…

У 2018 році за ініціативи активного користувача Сторожинецької центральної бібліотеки Павла Калинюка, який також є особою з інвалідністю, та підтримки бібліотеки створено та зареєстровано ГО Мистецька агенція розвитку творчості осіб з інвалідності «Промінь надії». Організація займається підтримкою та розвитком народної творчості людей з порушеннями зору, слуху та опорно-рухового апарату. За період існування ГО МАРТОІ «Промінь надії» у партнерстві з бібліотекою зроблено чимало роботи:

- надруковано і презентовано дві збірки віршів, присвячених загиблим воїнам АТО з Підгір'я: «Вони не повернуться вже ніколи», «А мати молиться за сина». До збірок увійшли поетичні композиції місцевих авторів та людей з інвалідністю – жителів Підгір'я, яким небайдужі долі загиблих воїнів, їхніх сімей та всієї України.

- організовано персональну виставку художника-аматора особи з інвалідністю Дмитра Мігалецького з села Давидівка, який намалював у графічному стилі 15 портретів загиблих героїв АТО Сторожинецького краю, та персональну виставку вишивальниці з інвалідністю із с. Ропча Флорентини Прокоп'юк. Ці неординарні творчі особистості, подолавши недугу, досягли значних успіхів у своєму житті. На їхньому прикладі слід вчитися протистояти життєвим негараздам, знаходити в собі сили до повноцінного життя.

Вперше на Сторожинеччині започатковано і проведено конкурс патріотичної пісні та поезії «Ми – діти твої, Україно!», учасниками якого були люди з інвалідністю не тільки нашої громади, а й з усієї Буковини. Підтримували конкурсантів почесні гості – відомі буковинці, а також талановита молодь.

Формат проведення даного конкурсу мав на меті поєднати на одній сцені виступи професійних виконавців та декламаторів з аматорами з інвалідністю. В перервах між виступами учасників конкурсу свої таланти мали нагоду продемонструвати й гості: вихованці Сторожинецького інклюзивного центру, ансамбль пісні і танцю «Берегиня», танцювальні дитячі колективи с. Глибочок «Калинонька» та с. Банилів-Підгірний. Кожен з учасників з інвалідністю, хто вийшов на сцену,

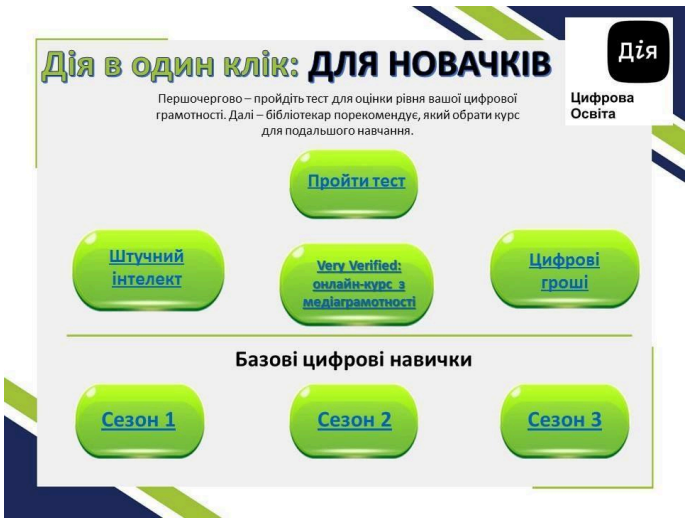
займається справою, яка є тим важелем в житті, що допомагає долати труднощі та приймати життя таким, яке воно є.

Щорічно, під час Тижня безпечного інтернету з людьми з особливими потребами, користувачами бібліотеки, проводиться цикл заходів «Медіаграмотність: як не загубитися в інформаційному хаосі»

Цифрова грамотність як елемент бібліотечної інклюзії

Внаслідок пандемії COVID-19 ситуація з ізоляцією погіршилась для осіб з інвалідністю. Звісно, переважну кількість бібліотечних активностей ми переводимо в формат онлайн-спілкування, але ефект від особистого спілкування зовсім інший. Тому особливу увагу працівники бібліотек Сторожинецької ТГ приділяють саме навчанню людей з особливими потребами цифрової грамотності. З цією метою створено та успішно користується попитом бібліотечний додаток «Дія в один клік».

Програма без додаткових зусиль спрямовує користувача до потрібних матеріалів, що розміщені на платформі «Дія. Цифрова освіта» одним натисканням миші. Навчальний курс серіалів на платформі «Дія» постійно оновлюється.

Завдяки цьому ресурсу користувач може безкоштовно опановувати цифрові технології через сучасний формат навчання – освітні сервіси, на ресурсі наявні такі цикли: «Базові цифрові навички», «Оплата комуналки онлайн» тощо.

Досвід роботи бібліотеки КЗ «Централізована бібліотечна система» Сторожинецької міської ради показує, як багато можуть зробити бібліотечні працівники для людей з інвалідністю. Особливу увагу слід зосередити на формуванні спеціального комунікаційного бібліотечного середовища для обслуговування усіх категорій користувачів та й, зокрема, з обмеженнями у їх життєдіяльності.

Для вдосконалення обслуговування таких людей доцільно залучати психологів, педагогів, спеціалістів соціальних служб, використовувати різні форми та методи вивчення потреб цієї категорії користувачів. Бібліотеки для кожного користувача мають забезпечувати фізичний доступ до своїх приміщень (пандуси), кнопки виклику і гарантувати інтелектуальний доступ до інформації (мати звуковідтворювальну техніку, спеціальні пристрої для читання, програмне забезпечення, витратні матеріали тощо).

ВІДДРУКОВАНО НА ОБЛАДНАННІ
Чернівецької обласної універсальної наукової бібліотеки
імені Михайла Івасюка
58000, м. Чернівці, вул. О. Кобилянської, 47; тел.: 52-62-05.
Наклад 20.

2021 p.